

Περιοδικὰ Ἀνάλεκτα

Biblische Notizen (τεῦχος 159/2013)

Στὴν πρώτη μελέτη τοῦ τρέχοντος τεύχους ὁ Jan Joosten συζητᾷ τὴ σύνταξη τοῦ Ἐξ 20,24β μὲ ἀφορμὴ μία πρόσφατη μελέτη τοῦ Benjamin Kilchör στὸ περιοδικὸ («The syntax of Exodus 20:24b. Remarks on a recent article by Benjamin Kilchör»). Ὁ József Zsengellér στὴ συνέχεια, ἐξετάζει τὶς δυσκολίες ποὺ προκύπτουν ἀπὸ τὶς προηγούμενες ἐρμηνεῖες τοῦ Κρ 17,1-5. Ὁ συγγραφέας προτείνει μία νέα μετάφραση, ἡ ὁποία δὲν ἀλλάζει τὴ μορφή τοῦ κειμένου καὶ ἐπιπλέον εἶναι σύμφωνη μὲ τὸ θεολογικὸ ὑπόβαθρό του («Forgiveness as an Exegetical Solution. A Short Note on Judges 17,1-5»).

Ὁ ρόλος τὸν ὁποῖο διαδραματίζουν οἱ Ψαλμοὶ τοῦ Ἴσασφ στὴ σύνταξη τοῦ βιβλίου τοῦ Ἰερεμία ἀποτελεῖ τὸ θέμα τῆς μελέτης ποὺ ἀκολουθεῖ («L'enracinement du livre de Jérémie dans le Psautier»). Πρόκειται γιὰ τὸ δεῦτερο μέρος μίας μεγαλύτερης μελέτης τοῦ Bernard Gosse. Στὸ δεῦτερο μέρος ὁ συγγραφέας ἐξετάζει πῶς προσλαμβάνονται καὶ ἀξιοποιοῦνται ἀπὸ τὸν Ἰερεμία τὰ θέματα τῆς ἐξόδου καὶ τῆς ἐκδίκησης, τὰ ὁποῖα ἀπαντοῦν καὶ στοὺς Ψαλμοὺς τοῦ Ἴσασφ. Ἀκολουθεῖ ἡ μελέτη τοῦ Till Magnus Steiner («Eins, zwei oder drei Obed—Edom? Zum Verhältnis von Tor-wächtern und Tempelsängern in den Chronikbüchern»), ὁ ὁποῖος ἐξετάζει τὴν ταυτότητα τριῶν προσώπων στὰ βιβλία τῶν Χρονικῶν, οἱ ὁποῖοι φέρουν τὸ ὄνομα Oben-Edom (Α΄ Χρον. 13,13-14· 15,24-25· 16,38· 26,4-8).

Ὁ Moisi L. Glikman στὴ συνέχεια, συγκρίνει τὰ ὀνόματα τῶν πολύτιμων λίθων στὰ φυλακτὰ τοῦ βασιλιᾶ τῆς Τύρου καὶ τῶν Navaratna, προκειμένου νὰ καταλήξει σὲ χρήσιμα συμπεράσματα γιὰ τὴ θέση τῶν πολύτιμων λίθων στὸ θώρακα τῆς στολῆς τοῦ ἀρχιερέα καὶ γιὰ τὴ σχέση τους μὲ τὶς δώδεκα φυλὲς τοῦ Ἰσραὴλ («Navaratna – The Key to the Stones of Hoshen»). Στὴν ἐπόμενη μελέτη ὁ Stefan Bojowald συζητᾷ τὸν παραλληλισμὸ τῆς συντριβῆς τοῦ κακοῦ μὲ τὴ συντριβὴ ἀγγείων ποὺ μαρτυρεῖται στὴν ἀκκαδικὴ γλῶσσα («Eine Parallele zwischen der ägyptischen und akkadischen Sprache in Bezug auf das Zerbrechen des Bösen nach Art von Tongefäßen»). Ὁ συγγραφέας ὑποστηρίζει ὅτι ἓνα ἀνάλογο θέμα πρέπει νὰ ὑπῆρχε καὶ στὴν αἰγυπτιακὴ.

Ἡ παραβολὴ τῶν κακῶν γεωργῶν εἶναι τὸ θέμα τῆς μελέτης τοῦ Armand Puig i Tarrech, ποὺ ἀκολουθεῖ («Metaphorics, First Context and Jesus Tradition in the Parable of the Tenants in the Vineyard»). Ὁ συγγραφέας παρατηρεῖ ὅτι γιὰ τὴ μεταφορικὴ κατανόηση τῆς παραβολῆς θὰ πρέπει νὰ ληφθοῦν ὑπ' ὄψη δύο στοιχεῖα: τὸ Ἦσ 5,1-5 καὶ ἡ ἀφηγηματικὴ δομὴ τῆς περικοπῆς. Ἐπιπλέον, ἓνα στοιχεῖο ὑπερβολῆς συμβάλλει στὴ μεταφορικὴ ἀνάγνωση τῆς ἱστορίας: ἡ συμπεριφορὰ τοῦ πατέρα, ποὺ στέλνει τὸν γιό του καὶ ἐκείνη τῶν γεωργῶν ποὺ τὸν σκοτώνουν.

Σαφῶς ἡ ἱστορία ἔχει αὐτοβιογραφικὰ στοιχεῖα, καθὼς ὁ Ἰησοῦς ἀναφέρεται στὸν θάνατό του καὶ ἡ παραβολὴ ἐρμηνεύεται μέσα στὸ εὐαγγέλιο μὲ βάση τὶς παλαιοδιαθηκικὲς προφητεῖες καὶ τὰ λόγια τοῦ Ἰησοῦ. Ἡ τελευταία μελέτη εἶναι τὸ πρῶτο μέρος μίας ἐκτενέστερης μελέτης σχετικὰ μὲ τὴ δομὴ τῆς πρὸς Ἐφρασίου ἐπιστολῆς («Un plan de l'Épître aux Éphésiens: Première partie sur la disposition générale d'Ép.»). Ὁ συγγραφέας του, Bonaventure Ramboasolomanana, συγκρίνει τὰ ἐπιμέρους τμήματα τῆς ἐπιστολῆς καὶ ἀναζητᾷ τὴ σχέση μεταξύ τους ὡς πρὸς τὴν ὀρολογία καὶ τὸ περιεχόμενο. Καταλήγει σὲ ἐνδιαφέροντα συμπεράσματα ὅσον ἀφορᾷ τὴ δομὴ τῆς ἐπιστολῆς.

Zeitschrift für die neutestamentliche Wissenschaft (τόμος 105, τεῦχος 1/2014)

Στὴν πρώτη μελέτη ἡ Ilaria Ramelli παρουσιάζει τὴ γραφὴ «λέγοντες», τὴν ὁποία παραδίδουν ὁ κώδικας Βέζα καὶ οἱ ἀρχαῖες λατινικὲς, συριακὲς καὶ κοπτικὲς μεταφράσεις ἀντὶ τῆς γραφῆς «λέγοντας», τὴν ὁποία μαρτυρεῖ ἡ πλειοψηφία τῶν χειρογράφων («The Emmaus Disciples and the *Kerygma* of the Resurrection (Lk 24,34): A Greek Variant and the Old Syriac, Coptic, and Latin Traditions»). Ἡ συγγραφέας ὑποστηρίζει ὅτι αὐτὴ ἡ γραφὴ θὰ πρέπει νὰ ληφθεῖ ὑπ' ὄψη στὶς κριτικὲς ἐκδόσεις. Ὁ Reuben Zimmermann, στὴ συνέχεια («Figurenanalyse im Johannesevangelium: Ein Beitrag zu Sinn und Wahrheit narratologischer Exegese»), παρουσιάζει τὴν σημασία πού ἔχει ἡ ἀφηγηματολογικὴ ἀνάλυση τῶν χαρακτήρων στὸ τέταρτο εὐαγγέλιο γιὰ τὴν ἀνάδειξη τοῦ θεολογικοῦ νοήματος τοῦ κειμένου. Στὸ πρῶτο μέρος τοῦ ἀρθροῦ ὁ συγγραφέας κάνει μιὰ ἀνασκόπηση τῆς προηγούμενης συζήτησης τῶν χαρακτήρων τοῦ τετάρτου εὐαγγελίου. Στὸ δεύτερο μέρος παρουσιάζονται οἱ διάφορες κατηγορίες χαρακτήρων τοῦ εὐαγγελίου. Τέλος, στὸ τρίτο μέρος, ὁ συγγραφέας συζητᾷ ἐπιμέρους παραδείγματα χαρακτήρων.

Στὴ μελέτη πού ἀκολουθεῖ, ὁ Ryan S. Schellenberg συζητᾷ τὸ στίχο Ρωμ 5,14γ καὶ τὴν ἀποψη πού ἐπικρατεῖ στὴν ἔρευνα, ὅτι ἐδῶ ὁ Παῦλος κάνει λόγο γιὰ τὸν Ἰησοῦ ὡς τύπο τοῦ Ἀδάμ («Does Paul Call Adam a 'Type' of Christ? An Exegetical Note on Romans 5,14»). Ὁ συγγραφέας ὑποστηρίζει ὅτι μία προσεκτικότερη μελέτη τῆς ἐπιχειρηματολογίας τοῦ Παύλου γιὰ τὴ σχέση Νόμου καὶ ἁμαρτίας ὀδηγεῖ σὲ μιὰ διαφορετικὴ ἐρμηνεία: στὸν συγκεκριμένο λόγο ὁ τύπος δὲν εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Ἀδάμ, ἀλλὰ ἡ παράβαση ἐκ μέρους του. Ὁ λόγος, ἐπομένως ἐδῶ εἶναι γιὰ τὴν ἁμαρτία μετὰ τὴ δωρεὰ τοῦ Νόμου. Ἡ προέλευση τοῦ Νόμου, ὅπως τὴν κατανοεῖ ὁ Παῦλος στὴν πρὸς Γαλάτας, εἶναι τὸ θέμα τῆς μελέτης τοῦ Stefan Nordgaard στὴ συνέχεια («Paul and the Provenance of the Law: The Case of Galatians 3,19-20»). Σύμφωνα μὲ τὸν Παῦλο ὁ Θεὸς συντάξε τὸν Νόμο, τὸν παρέδωσε ὅμως στοὺς ἀνθρώπους μέσω τῶν ἀγγέλων. Ἔτσι ἡ ὁποια ἀποτυχία τοῦ Νόμου δὲ συνδέεται ἄμεσα μὲ τὸν Θεό, κάτι πού θὰ ἦταν ἀσύμβατο μὲ τὴ φύση του.

Ὁ Stephen S. Carlson, στὴ συνέχεια («'For Sinai is a Mountain in Arabia': A Note on the Text of Galatians 4,25»), συζητᾷ τὴ χειρόγραφη παράδοση γιὰ τὸν

στίχο Γαλ. 4,25 και υποστηρίζει ότι: α) προτιμότερη γραφή είναι η «τὸ γὰρ ὄρος Σινᾶ ἐστὶν ἐν τῇ Ἀραβίᾳ» και ὅτι β) αὐτὴ ἡ γραφὴ ἀρχικὰ ἦταν σχόλιο στὸ περιθώριο τοῦ χειρογράφου, τὸ ὁποῖο πέρασε κάποια στιγμή μέσα στὸ κείμενο. Στὴν ἐπόμενη μελέτη ἡ Ulrike Roth συζητᾷ τὴ σχέση μεταξύ τοῦ Παύλου καὶ τοῦ Ὀνήσιμου, ὅπως αὐτὴ ἀντικατοπτρίζεται στὴν πρὸς Φιλήμονα ἐπιστολή («Paul, Philemon, and Onesimus. A Christian Design for Mastery»). Μέσα ἀπὸ μία διπλὴ ἐρμηνεία τοῦ ὄρου «κοινωνία» ἡ συγγραφέας καταλήγει στὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ κοινωνία τοῦ Παύλου μὲ τὸν Φιλήμονα τὸν καθιστᾷ συνιδιοκτῆτη τοῦ δούλου Ὀνήσιμου. Αὐτὴ ἡ ἐρμηνεία βοηθᾷ στὴν καλύτερη κατανόηση ὅσων γράφει ὁ ἀπόστολος στὸν Φιλήμονα. Στὴν τελευταία μελέτη τοῦ τεύχους ὁ Travis B. Williams συζητᾷ τὴ φράση «ἀνθρώπινη κτίσις» στὴν Α΄ Πε 2,13, ἡ ὁποία γενικὰ κατανοεῖται ὡς μία ἔμμεση κριτικὴ στὴ λατρεία τοῦ αὐτοκράτορα («The Divinity and Humanity of Caesar in 1Peter 2,13. Early Christian Resistance to the Emperor and His Cult»).

Early Christianity (τόμος 4, τεῦχος 4/2013)

Στὴν πρώτη μελέτη ὁ John Granger Cook παρουσιάζει μία σχετικά ἄγνωστη τοιογραφία ὅπου ἀπεικονίζεται ἡ τιμωρία τοῦ patibulum, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ ζητούμενο γιὰ τοὺς λατινιστὲς καὶ τοὺς καινοδιαθηκολόγους στὴν ἐρμηνεία τοῦ Ἰω. 19,17 («John 19:17 and the Man on the Patibulum in the Arieti Tomb»). Ὁ Eliezer Gonzalez, στὴ συνέχεια («The Christian cult of the dead in early third century North Africa: Literary evidence and material contexts»), συζητᾷ τὴ λατρεία τῶν νεκρῶν στὴ Βόρεια Ἀφρική, ὅπως αὐτὴ προκύπτει ἀπὸ τὰ κείμενα τῶν χριστιανῶν συγγραφέων τοῦ 3ου αἰ. (*Μαρτύριο Περπέτουας*, τὰ ἔργα τοῦ Τερτυλλιανοῦ) σὲ συνδυασμὸ μὲ τὰ ἀρχαιολογικὰ εὑρήματα.

Στὴν ἐπόμενη μελέτη ὁ Christoph Marksches παρουσιάζει τὸν τρόπο πὸς ὁ Εὐσέβιος Καισαρείας ἀξιοποιεῖ καὶ ἐντάσσει τὶς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων στὴ δικὴ του *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία* («Eusebius liest die Apostelgeschichte. Zur Stellung der Apostelgeschichte in der frühchristlichen Geschichtsschreibung»). Ὁ συγγραφέας υποστηρίζει ὅτι οἱ Πράξεις εἶναι μία ἀπὸ τὶς πολλὲς πηγὲς τοῦ Εὐσεβίου, κυρίως ὅταν προσπαθεῖ νὰ ἐπιβεβαιώσει τὴ μαρτυρία Ἰουδαίων καὶ ἔθνικῶν συγγραφέων. Στὸ τελευταῖο μέρος τῆς μελέτης τοῦ ὁ Marksches συζητᾷ κατὰ πόσο ἡ ἀντίληψη τοῦ Λουκᾶ γιὰ τὴν ἱστορία τῆς σωτηρίας ἐπηρέασε τὴν ἱστορικὴ καὶ θεολογικὴ σκέψη τοῦ Εὐσεβίου. Ὁ Luis Menéndez Antuña, στὴ συνέχεια («Male-bonding, female vanishing. Representing gendered authority in Luke 23:26 - 24:53»), συζητᾷ τὸν ρόλο τῶν γυναικῶν στὸ κατὰ Λουκᾶν εὐαγγέλιο καὶ κυρίως στὴν περικοπὴ Λκ 23, 26 - 24, 53. Ὁ συγγραφέας καταλήγει ὅτι ὁ ρόλος τῶν γυναικῶν στὰ γεγονότα τῆς σταύρωσης, τῆς ταφῆς καὶ τῆς ἀνάστασης συνίσταται στὴ νομιμοποίηση τῆς ἐξουσίας τῶν ἀποστόλων μέσα στὴν κοινότητα καὶ τῆς ἀποστολῆς τους. Τέλος, ὁ Christfried Böttrich παρουσιάζει κάποια σπαράγματα κοπικοῦ χειρογράφου καὶ συζητᾷ τὴν ταυτοποίησή τους μὲ τὸ Β΄ Ἐνὼχ μὲ βάση τὴν

ἀναφορά σὲ αὐτὰ στὸν ἄγγελο τῶν Ταρτάρων («The Angel of Tartarus and the Supposed Coptic Fragments of 2 Enoch»).

Zeitschrift für antikes Christentum (τόμος 17, τεῦχος 2/2013)

Στὴν πρώτη μελέτη τοῦ τρέχοντος τεύχους ὁ Lorenzo Perrone παρουσιάζει τὴν πρόσφατη ἀνακάλυψη 29 ἄγνωστων ὡς τώρα ὁμιλιῶν τοῦ Ὁριγένη σὲ ἓνα χειρόγραφο τῆς Κρατικῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Μονάχου («Origenes alt und neu: Die Psalmenhomilien in der neuentdeckten Münchner Handschrift»). Ἐξωτερικοὶ καὶ ἐσωτερικοὶ παράγοντες ἐπιβεβαιώνουν ὅτι πρόκειται γιὰ αὐθεντικὰ κείμενα τοῦ Ἀλεξάνδρινοῦ ἑξηνηπιῆ: ἡ ὑπαρξὴ τους ἦταν γνωστὴ ἀπὸ τὴν 33η ἐπιστολὴ τοῦ Ἰερώνυμου, ἀποσπάσματά τους ἦταν γνωστὰ ἀπὸ κατένες καὶ οἱ ιδέες καὶ ἡ τεχνικὴ στὶς ὁμιλίες εἶναι ἐκείνη τῶν ἄλλων κειμένων τοῦ Ὁριγένη. Οἱ Alessandro Bausi καὶ Albert Camplani, στὴ συνέχεια («New Ethiopic Documents for the History of Christian Egypt»), παρουσιάζουν ἓναν ἀπόκρυφο *Κατάλογο τῶν Ἀποστόλων καὶ Μαθητῶν καὶ μία Ἱστορία τῆς Ἐπισκοπῆς τῆς Ἀλεξάνδρειας*, τὰ ὁποῖα περιέχονται σὲ ἓνα χειρόγραφο, τὸ ὁποῖο βρέθηκε στὴν Αἴθιοπία τὸ 1999 καὶ καταλήγουν σὲ ὁρισμένα ἐνδιαφέροντα συμπεράσματα γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ Χριστιανισμοῦ στὴν Αἴγυπτο.

Ὁ ρόλος, τὸν ὁποῖο διαδραμάτισε ὁ Χριστιανισμὸς, στὴ μεταμόρφωση τοῦ θρησκευτικοῦ ρόλου τῆς οἰκογένειας τοῦ ἑλληνορωμαϊκοῦ κόσμου εἶναι τὸ θέμα τῆς μελέτης τῆς Katharina Greschat, πού ἀκολουθεῖ («Eine Sache der Familie? Zur Transformation häuslicher bzw. familiärer Religiosität im antiken Christentum»). Ἡ συγγραφέας καταλήγει ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς διαδραμάτισε σημαντικὸ ρόλο στὶς πολιτειακὲς, θρησκευτικὲς καὶ οἰκογενειακὲς δομές. Στὴν ἐπόμενη μελέτη ὁ Louis Painchaud («The dispositio of the Gospel of Judas») συζητᾷ τὴ δομὴ τοῦ ἀπόκρυφου εὐαγγελίου τοῦ Ἰούδα. Τὸ κείμενο εἶναι ὁργανωμένο σὲ δύο μέρη, τὰ ὁποῖα ἀντιστοιχοῦν στὸ περιεχόμενο τοῦ εὐαγγελίου, ὅπου ἡ ἀγία γενεὰ ἀντιπαράβλλεται μὲ τοὺς κοινούς θνητούς. Ἡ διμερὴς δομὴ τοῦ κειμένου, ἡ ἀντιπαράθεση τῶν δύο ομάδων καὶ ἡ τεχνικὴ τῆς ἀντίθεσης πού χρησιμοποιεῖται στὸ κείμενο, παροτρύνουν τὸν ἀναγνώστη νὰ διαλέξει μεταξὺ τῶν δύο ομάδων.

Στὴ συνέχεια ὁ Iain Gardner συζητᾷ τὸ πῶς οἱ ἐπιστολὲς τοῦ Μάνη, ἀπὸ τὶς ὁποῖες σήμερα σώζονται μόνο ἀποσπάσματα, συνέβαλαν στὴ διαμόρφωση τῆς ἠθικῆς τῶν Μανιχαίων καὶ πῶς ἀποτέλεσαν πρότυπα γιὰ τὶς ἐπιστολὲς ἄλλων μελῶν αὐτῆς τῆς ομάδας. Στὸ τελευταῖο μέρος τῆς μελέτης ὁ συγγραφέας ταυτοποιεῖ μέρος τῆς τελευταίας ἐπιστολῆς τοῦ Μάνη ἀπὸ τὴ φυλακὴ («Once More on Mani's Epistles and Manichaean Letter-Writing»). Ἀκολουθεῖ ἡ μελέτη τοῦ Alessandro Capone («Apollinaris, Basil and Gregory of Nyssa»). Ὁ συγγραφέας παρουσιάζει τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ὁ Μ. Βασίλειος ἐπηρέασε τὴ θεολογικὴ σκέψη τοῦ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου στὰ ἔργα του ἐναντίον τοῦ Ἀπολλιναρίου. Στὴν τελευταία μελέτη τοῦ τεύχους ὁ David C. DeMarco ἐξετάζει τὴ σχέση τοῦ Μ. Βασιλείου μὲ τὸν ἀδελφὸ του Γρηγόριο Νύσσης, ὅπως αὐτὴ προκύπτει ἀπὸ τὸ ἔργο

τοῦ δευτέρου *Eis tēn ἑξαήμερον* («The Presentation and Reception of Basil's Homiliae in hexaemeron in Gregory's In hexaemeron»). Ὁ Γρηγόριος παρατηρεῖ ὅτι ὁ Βασίλειος εἶναι ἀνώτερός τους, ἀπὸ τὴν ἄλλη ὁμῶς τονίζει καὶ τὴ δική του ἀνεξαρτησία. Αὐτὴ ἡ διπλὴ δῆλωση ἐπιβεβαιώνεται ἀπὸ τὴν ἐρμηνεία τοῦ Γρηγορίου, ὅπου ἀξιοποιεῖ τὸ προηγουμένο ἔργο τοῦ ἀδελφοῦ του, ἀλλὰ σὲ πολλὰς περιπτώσεις εἴτε τὸ συμπληρώνει εἴτε τὸ διορθώνει. Γενικὰ ὁ Γρηγόριος χρησιμοποιοῦ εὐρύτερα τὴν ἀλληγορία καὶ ἡ ἐξάρτησή του ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ Ὡριγένει εἶναι ἐμφανής.

Vigiliae Christianae (τόμος 68, τεῦχος 1/2014)

Στὴν πρώτη μελέτη τοῦ τρέχοντος τεύχους ὁ H. Gregory Snyder παρουσιάζει νέα στοιχεῖα ὅσον ἀφορᾷ στὴν ἐπιγραφή τῆς Φλάβιας Σοφίας, τὸ ἐπιτάφιο μνημεῖο μίας γυναίκας ποὺ ἀνῆκε πιθανὸν στὴν ὁμάδα τῶν Βαλεντινιανῶν («The Discovery and Interpretation of the Flavia Sophe Inscription: New Results»). Ὁ συγγραφέας προτείνει μία νέα ἀποκατάσταση τοῦ κειμένου, ὑποστηρίζει ὅτι τὸ μνημεῖο πρέπει νὰ χρονολογηθεῖ στὸν 2ο αἰ. μ.Χ. καὶ διατυπώνει τὴ θέση ὅτι ἡ γλῶσσα τοῦ γάμου ποὺ χρησιμοποιεῖται στὴν ἐπιγραφή παραπέμπει σὲ ταφικὲς συνάψεις. Ὁ Tarmo Toom, στὴ συνέχεια («Marcellus of Ancyra and Priscillian of Avila: Their Theologies and Creeds»), ἐξετάζει τὶς δύο ἀρχαιότερες μαρτυρίες τοῦ ἀποστολικοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως. Ὁ συγγραφέας ὑποστηρίζει ὅτι οἱ παραθέσεις στὰ ἔργα τῶν δύο ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων δὲν συνδέονται ἄμεσα μὲ τὶς αἰρετικὲς διδασκαλίαι τῶν δύο ἀνδρῶν καὶ ἀποτελοῦν ἐπομένως αὐθεντικὲς μαρτυρίες τοῦ Συμβόλου.

Στὴν τελευταία μελέτη τοῦ τεύχους ὁ Hajnalka Tamas παρουσιάζει τὴ μαρτυρία τοῦ *Passio Pollionis* (BHL 6869) γιὰ τὸν τίτλο *christianissimus imperator* («Valentinian I, christianissimus imperator? Notes on a passage of the Passio Pollionis (BHL 6869)»). Ὁ συγγραφέας ἀξιολογεῖ τὸ γεγονός ὅτι στὴ συγκεκριμένη ἀφήγησις *Μαρτυρίου* ὁ τίτλος ἀποδίδεται στὸν Βαλεντινιανὸ Α΄ καὶ συγκρίνει αὐτὴ τὴ μαρτυρία μὲ ἐκείνες στὸ ἔργο τοῦ Ἀμβροσίου.

Evangelische Theologie (τόμος 74, τεῦχος 1/2014)

Ὁ ἀρχέγονος Χριστιανισμὸς ὡς θρησκευτικὸ φαινόμενο μέσα στὴν Καινὴ Διαθήκη εἶναι τὸ θέμα τῆς πρώτης μελέτης τοῦ τρέχοντος τεύχους («Frühchristliche Religion als Wahrnehmungsobjekt und Erkenntnisprozess. Möglichkeiten und Grenzen eines religionsgeschichtlichen Zugangs zum Neuen Testament»). Ὁ Michael Tilly ἀρχικὰ κάνει μία σύντομη ἀναδρομὴ στὴν προηγούμενη κριτικὴ μελέτη τῆς Καινῆς Διαθήκης ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς Σκολῆς τῆς Ἱστορίας τῶν Θρησκειῶν καὶ μέχρι τὶς πρόσφατες μελέτες γιὰ τὸν ἱστορικὸ Ἰησοῦ. Στὴ συνέχεια, συζητᾷ τρία καίρια ἐρμηνευτικὰ ἐρωτήματα: τὴ σχέση μεταξύ παράδοσης καὶ κειμένου, τὴ σχέση τῆς γραμματείας τοῦ ἀρχέγονου Χριστιανισμοῦ μὲ τὸ περιβάλλον του καὶ, τέλος, τὴ σχέση τῆς Καινῆς Διαθήκης μὲ τὴν πρόσληψή της σήμερα.

Ὁ Johannes Fischer, στὴ συνέχεια («Zwischen religiöser Ideologie und religiösem Fundamentalismus. Zu einem Irrweg evangelischer Ethik»), συζητᾷ κριτικὰ τὴν πορεία πὸ ἀκολούθησε ἡ προτεσταντικὴ ἠθικὴ ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Καντ καὶ ἐξῆς δίνοντας μεγαλύτερη ἔμφαση σὲ κανόνες καὶ νόρμες καὶ ἀγνοώντας τὴν περιστασιακὴ καὶ αὐθόρμητη ἐφαρμογὴ τῶν ἐπιταγῶν τοῦ Εὐαγγελίου. Μὲ ἀφορμὴ τὴν οἰκονομικὴ κρίση καὶ τὸ αὐξανόμενο ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν ὀργάνωση ὁμάδων οἰκονομικῆς ἀλληλοβοήθειας στοὺς κόλπους τοῦ Προτεσταντισμοῦ, ὁ Michael Klein κάνει μία ἱστορικὴ ἀναδρομὴ σὲ ἀνάλογα φαινόμενα στὸν προτεσταντικὸ κόσμον («“die Thaler... für die Armen schaffen zu lassen”»). Στὸ τελευταῖο μέρος τῆς μελέτης ὁ συγγραφέας προτείνει κάποια μοντέλα οἰκονομικῆς ἀλληλοβοήθειας πὸ θὰ μπορούσαν νὰ προκύψουν ἀπὸ τὴν προτεσταντικὴ ἠθικὴ.

Στὴν ἐπόμενη μελέτη ὁ Dirk J. Smit συζητᾷ τὴ σημασία πὸν μπορεῖ νὰ ἔχουν σύγχρονες χριστολογικὲς συζητήσεις στὴ διαμόρφωση τῆς ἠθικῆς («“Jesus” und “Politik”? Neuere Literatur zur Bedeutung der Christologie für die Öffentliche Theologie - aus südafrikanischer Perspektive»). Στὸ πρῶτο μέρος τῆς μελέτης ὁ συγγραφέας τονίζει τὴ σχέση δογματικῆς καὶ ἠθικῆς. Στὴ συνέχεια, στὸ δεῦτερο μέρος, ἀναλύονται ἕξι θεολογικὲς ἀφητηρίες στὴ δογματικὴ (ἡ κοινωρία μὲ τὸν Χριστό, ἡ ἔμφαση στὴν ἀνάμνηση τοῦ Ἰησοῦ, ἡ κλήση γιὰ μαθητεία, τὸ τριπλὸ ἀξίωμα τοῦ Ἰησοῦ, ἡ λατρεία τοῦ Χριστοῦ, ἡ ὑπόσχεση τοῦ Ἰησοῦ γιὰ τὸ μέλλον). Στὸ τέλος, ὁ συγγραφέας καταλήγει σὲ συμπεράσματα ὅσον ἀφορᾷ τὴν τριαδολογία καὶ τὴ δημόσια θεολογία. Ὁ τόμος συμπληρώνεται μὲ δύο σύντομες μελέτες. Στὴν πρώτη, ὁ Christfried Böttrich («Die neue Sicht der christlichen Bibel: Frank Crüsemann: Das Alte Testament als Wahrheitsraum des Neuen») σχολιάζει τὸ ἔργο τοῦ F. Crüsemann γιὰ τὴ σχέση Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης. Στὴ δεύτερη, ὁ Bernd Oberdorfer παρουσιάζει τὴ σημερινὴ κατάσταση καὶ τὶς μελλοντικὲς προοπτικὲς τῆς Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας τῆς Γερμανίας («Einheit und Differenzpflege. Schlaglichter auf die aktuelle Diskussion um die Zukunft der EKD»).

Berliner Theologische Zeitschrift (τόμος 30, τεῦχος 2/2013)

Στὴν πρώτη μελέτη τοῦ τρέχοντος τεύχους ὁ Harvey Cox ἐξετάζει κατὰ πόσον ἡ σημερινὴ πόλη μπορεῖ νὰ ἀποτελέσει τόπον συνάντησης τοῦ κοσμικοῦ καὶ τοῦ θρησκευτικοῦ («Religion and Politics in the Secular City»). Ἐκκινώντας ἀπὸ τὸ παράδειγμα τῶν μουσικῶν τῆς τζάζ, οἱ ὁποῖοι κάθε φορὰ αὐτοσχεδιάζουν καὶ ἀναπτύσσουν τὸν μουσικὸν λόγον στὴν πορεία, ὁ συγγραφέας ὑποστηρίζει ὅτι εἶναι δυνατὴ μιὰ παρόμοια συνάντηση τῶν δύο κοσμοθεωριῶν (τῆς κοσμικῆς καὶ τῆς θρησκευτικῆς). Οἱ Rolf καὶ Tobias Schieder συζητοῦν στὴ συνέχεια τὶς νομικὲς ἀποφάσεις πὸν σχετίζονται μὲ τὸ περιστατικὸν δημόσιον προσευκῆς μουσουλμάνου μαθητῆ σὲ σχολεῖο τῆς Γερμανίας τὸ 2008, καθὼς καὶ τὶς παιδαγωγικὲς συνέπειές τους («Schülergebete in öffentlichen Schulen. Grundrecht oder Verletzung des Neutralitätsgebots des Staates?»).

Στὴν ἐπόμενη μελέτη ὁ Heiner Bielefeldt ὑποστηρίζει ὅτι τὸ δικαίωμα τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας, τῆς ἐλευθερίας τῆς συνείδησης καὶ τῆς διαφορετικῆς κοσμοθεωρίας εἶναι ἀναφαίρετες ἀνθρώπινες ἐλευθερίες ἰσοτίμες μὲ τὴν ἐλευθερία τοῦ λόγου («Die Religions- und Weltanschauungsfreiheit als Menschenrecht»). Ὁ κοσμικὸς χαρακτήρας τοῦ κράτους δηλώνει ὅτι αὐτὸ δὲ μπορεῖ νὰ ταυτισεῖ μὲ κάποια συγκεκριμένη θρησκεία, ἀπὸ τὴν ἄλλη, ὡστόσο, δὲν σημαίνει τὴν πρόκριση μίας κοσμικῆς κοσμοθεωρίας ἀγνούμενο τὴ θρησκευτικὴ ἐλευθερία. Ἐκκολουθεῖ ἡ μελέτη τοῦ Christian Polke γιὰ τὴν ἀνθρώπινη ἀξιοπρέπεια καὶ τὶς σύγχρονες ἠθικὲς θεωρίες σχετικὰ μὲ αὐτὴν («Die Idee der Menschenwürde. Zwischen Sakralität der Person und Versprachlichung des Sakralen»). Ὁ συγγραφέας συζητᾷ τὶς θέσεις τῶν Jürgen Habermans καὶ Hans Joas καὶ καταλήγει στὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ χριστιανικὴ ἠθικὴ βρίσκεται ἑγγύτερα στὴ θέση τοῦ Joas γιὰ τὴν ἱερότητα τοῦ ἀνθρώπινου προσώπου.

Ὁ Tsvi Blanchard, στὴν ἐπόμενη μελέτη («Social Conflict and Cultural Meaning. A Rabbinic View of Religious Symbols and Law»), συζητᾷ τρόπους προσέγγισης ζητημάτων, στὰ ὁποῖα θρησκεία καὶ νόμος δίνουν διαφορετικὸ νόημα (ὄπως, γιὰ παράδειγμα, τὸ ζήτημα τῆς δημόσιας χρήσης θρησκευτικῶν συμβόλων). ἔχοντας ὡς ἀφετηρία τὴ ραββινικὴ παράδοση ὁ συγγραφέας προτείνει ἕνα μοντέλο ἐπίλυσης τέτοιων ζητημάτων ποὺ βασίζεται στὴ διαμεσολάβηση καὶ τὸν συμβιβασμό. Ὁ νόμος τῆς σαρία καὶ ἡ πιθανὴ σύγκρουσή του μὲ τὸν νόμο τῶν κοσμικῶν κρατῶν δικαίου τῆς Εὐρώπης εἶναι τὸ θέμα τῆς μελέτης τοῦ Matthias Rohe ποὺ ἀκολουθεῖ («Scharia und deutsches Recht»). Ὁ συγγραφέας ἐπισημαίνει τὴν ἀνάγκη ἀποφυγῆς ὁποιοδήποτε ὑπεραπλουστεύσεων καὶ τὴν υἱοθέτηση μίας προσέγγισης τοῦ θέματος ποὺ θὰ διαφοροποιεῖται ἀνάλογα μὲ τὰ ἐκάστοτε δεδομένα.

Ἐκκολουθεῖ ἡ μελέτη τοῦ Christian Wadhoff, ὁ ὁποῖος ἐξετάζει τὸ πρόγραμμα ἔνταξης τοῦ μαθήματος τῆς ἰσλαμικῆς θεολογίας στὰ πανεπιστήμια τῆς Γερμανίας («Islamische Theologie an staatlichen Hochschulen»). Ἦδη σὲ τέσσερα γερμανικὰ πανεπιστήμια ἐφαρμόζεται πιλοτικὰ τὸ πρόγραμμα καὶ ἐντάσσεται στὸ γενικότερο πρόγραμμα θρησκευτικῆς ἐκπαίδευσης στὰ δημόσια σχολεῖα. Ὁ συγγραφέας ὑπογραμμίζει τὸ πρόβλημα ἐξεύρεσης κατάλληλου ἐκπαιδευτικοῦ προσωπικοῦ καὶ παρουσιάζει τὸ μοντέλο διαχείρισης αὐτῶν τῶν προγραμμάτων στὰ γερμανικὰ πανεπιστήμια. Ὁ θεολογικὸς προβληματισμὸς ποὺ προκύπτει ἀπὸ τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ ἐργατικοῦ δικαίου στὴν περίπτωσις κοινωφελῶν ὀργανισμῶν τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως εἶναι αὐτὸς τῆς Diakonie, εἶναι τὸ θέμα τῆς μελέτης τοῦ Michael Haspel ποὺ ἀκολουθεῖ («Diakonie und Arbeitsrecht in theologischer Perspektive. Evangelisches Profil und kirchlicher Auftrag der Diakonie nach dem Ende des Konzepts der Dienstgemeinschaft»). Στὴν τελευταία μελέτη τοῦ τρέχοντος τεύχους ὁ Hendrik Munsonius προσεγγίζει τὸ ἴδιο θέμα ἀπὸ μίαν σχετικὰ διαφορετικὴ ὀπτικὴ καὶ ἐξετάζει κατὰ πόσο τὸ μοντέλο τῆς «ὀπηρεσίας γιὰ τὴν κοινότητα» ποὺ προκρίνει ἡ Ἐκκλησία τῆς Γερμανίας στὶς κοινωνικὲς τῆς ὀπηρεσίες εἶναι συμ-

βατό με τὸ ἐργατικό δίκαιο καὶ τὰ τρέχοντα οἰκονομικά μοντέλα στὴ Γερμανία («Kirchliches Arbeitsrecht zwischen Glaube und Ökonomie»).

Zeitschrift für Theologie und Kirche (τόμος 111, τεῦχος 1/2014)

Στὴν πρώτη μελέτη τοῦ τεύχους ὁ Albrecht Beutel συζητᾷ τὴ σχέση παράδοσης καὶ ἱστορίας, καθὼς καὶ τῆς διαμόρφωσης τῆς προτεσταντικῆς ταυτότητας μὲ βάση τὸ ἔργο τοῦ εὐαγγελικοῦ θεολόγου Johann Joachim Spalding («Die aufklärerische Aktualisierung reformatorischer Basisimpulse bei Johann Joachim Spalding»). Ὁ συγγραφέας ὑποστηρίζει ὅτι ὁ Spalding εἶναι ἓνα χαρακτηριστικό παράδειγμα τῆς ἐλαστικῆς ταυτότητας καὶ τῆς ὑποκειμενικῆς προσαρμογῆς καὶ ἀξιοποίησης τῶν ἐπιμέρους στοιχείων τοῦ προτεσταντισμοῦ.

Ὁ θρησκευτικὸς χαρακτήρας τῆς μουσικῆς, ὅπως αὐτὸς ἀποκαλύπτεται στὸ μουσικὸ στοχασμὸ (Musikandacht) εἶναι τὸ θέμα τῆς μελέτης τοῦ Martin Fritz ποὺ ἀκολουθεῖ («Über Herkunft und Bedeutung eines Elements bürgerlicher Religionskultur»). Ὁ συγγραφέας κάνει μία ἱστορικὴ ἀναδρομὴ ἀπὸ τὶς ἀπαρχές αὐτοῦ τοῦ φαινομένου στὴν ἐποχὴ τοῦ Πιετισμοῦ καὶ τῆς Διαφώτισης καὶ τὴν πορεία του μέσα ἀπὸ τὸν ρομαντισμὸ καὶ τὸν ἰδεαλισμὸ. Ἐπιπλέον, ἐπισημαίνει ὅτι τόσο ἡ ὀργανικὴ μουσικὴ ὅσο καὶ ἡ φωνητικὴ καταλαμβάνουν σημαντικὴ θέση στὴ θρησκευτικὴ μουσικὴ τέχνη. Ὁ Michael Beintker, στὴ μελέτη ποὺ ἀκολουθεῖ («Europa als unabgegoltene Idee. Ekklesiologisch orientierte Beobachtungen und Reflexionen»), συζητᾷ τὸν τρόπο ποὺ κατανοεῖται ἡ Εὐρώπη στὶς εὐρωπαϊκὲς προτεσταντικὲς ἐκκλησίες καὶ στηρίζει τὴν παρουσιάσή του στὰ κείμενα τῆς CPCE (Community of Protestant Churches in Europe).

Τὸ περιεχόμενο καὶ ἡ φύση τῆς ἠθικῆς θεολογίας εἶναι τὸ θέμα τῆς μελέτης τοῦ Christoph Seibert, στὴ συνέχεια («Ethische Theologie»). Ὁ συγγραφέας ὑποστηρίζει ὅτι ἡ ἠθικὴ θεολογία εἶναι ἓνας συγκεκριμένος τρόπος σκέψης ποὺ καλύπτει ὅλες τὶς πτυχές τῆς συστηματικῆς θεολογίας. Στὴν τελευταία μελέτη τοῦ τεύχους ὁ Wilfried Engemann συζητᾷ τὴν αὐθεντία τῆς Βίβλου καὶ τὴ σημασία της στὴ λατρεία («Worin besteht die Autorität der »Heiligen Schrift«? Anmerkungen zum Umgang mit der Bibel im Gottesdienst»). Ὁ συγγραφέας παρατηρεῖ ὅτι ἡ σημασία τῆς Βίβλου δὲν ἔγκειται στὸ ὅτι εἶναι ἓνα κείμενο δοσμένο ἄνωθεν ἀλλὰ στὸ ὅτι μέσα ἀπὸ μία ἐρμηνευτικὴ διεργασία μπορεῖ νὰ δώσει κατευθύνσεις καὶ ἰδέες γιὰ τὴν ἀγάπη, τὴν ἐλευθερία καὶ τὴν εἰρήνη. Συμπεραίνει ὅτι ἡ χρῆση τῆς Βίβλου στὴ λατρεία μέσα ἀπὸ τὰ ἀναγνώσματα καὶ τὸ κήρυγμα σκοπὸ ἔχει νὰ στηρίξει τὰ μέλη τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινότητας στὴ ζωὴ τῆς πίστεως.

Neue Zeitschrift für systematische Theologie (τόμος 55, τεῦχος 4/2013)

Στὴν πρώτη μελέτη τοῦ τρέχοντος τεύχους ὁ Friedrike Schick διερευνᾷ πῶς ἡ ὀργάνωση ποὺ προτείνει ὁ Hegel στὴ *Λογικὴ* του μπορεῖ νὰ ἀντιστοιχισθεῖ μὲ συγκεκριμένους μορφῆς τῆς θρησκείας («Zur Logik der Formen bestimmter Religion in Hegels Manuskript zur Religionsphilosophie von 1821»). Ὁ συγγραφέας συ-

ζητά την τριμερή διάκριση που προτείνει ο Γερμανός φιλόσοφος («ὄν», «οὐσία» και «ἔννοια»). Υποστηρίζει ὅτι αὐτὴ ἀποτελεῖ μέρος ἑνὸς εὐρύτερου ἐγχειρήματος κατανόησης τῶν διαφορῶν μεταξύ θρησκευτῶν και τῆς ἀπόπειρας ὑπέρβασης τῆς ἀμφίσημης σχέσης μεταξύ τοῦ «ἀληθινοῦ» και τῆς «ἀλήθειας».

Ὁ Sven Grosse, στὴ συνέχεια («“Radical Orthodoxy” - Darstellung und Würdigung einer herausfordernden Theologie»), παρουσιάζει τὸ κίνημα τῆς Ριζοσπαστικῆς Ὁρθοδοξίας που ἀναπτύχθηκε στοὺς κόλπους τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας στὴ δεκαετία του 1990. Ὁ συγγραφέας συζητᾷ τὴν κριτικὴ στάση τοῦ κινήματος ἀπέναντι στὴ νεωτερικότητα και τὴ μετανεωτερικότητα και ἐπισημαίνει τὸν κίνδυνο τῆς μονομέρειας στὶς θέσεις του, καθὼς και τὴν ἀπουσία τῆς βιβλικῆς βάσης τοῦ ὅλου ἐγχειρήματος. Στὴν ἐπόμενη μελέτη ὁ Jan Rohls ἐξετάζει τὶς θεολογικὲς πηγὲς τοῦ λιμπρέτου τοῦ ὁρατορίου τοῦ J. Haydn «Ἡ Δημιουργία» («Haydns» Schöpfung «und ihr theologischer Hintergrund»). Υποστηρίζει ὅτι ἡ ἔμφαση τοῦ λιμπρέτου στὴν ὁμορφία τῆς Δημιουργίας, στὴ δημιουργία και τὴν ἀγάπη τοῦ Ἀδάμ και τῆς Εὔας προέρχεται ἀπὸ τὸ ὑπόμνημα τοῦ Herder «Älteste Urkunde des Menschengeschlechts», ὅπου ἀπαντοῦν τὰ ἴδια θέματα.

Οἱ θέσεις τοῦ Kierkegaard γιὰ τὴ μουσικὴ, ὅπως αὐτὲς ἀναπτύσσονται στὸ πρῶτο μέρος τοῦ βιβλίου του *Entweder-Oder*, εἶναι τὸ θέμα τῆς μελέτης τοῦ Michael Heymel, που ἀκολουθεῖ («Musik als Zugang zur ästhetischen Lebensanschauung. Das Musikalisch-Erotische in Sören Kierkegaards »Entweder-Oder« (1843)»). Ὁ συγγραφέας τὶς ἐντάσσει μέσα στὸ γενικότερο ἔργο τοῦ Kierkegaard και προτείνει τὴν ἐρμηνεία τους μέσα στὸ πλαίσιο τῆς ὑπαρξιακῆς φιλοσοφίας. Ἡ μελέτη, που ἀκολουθεῖ, εἶναι τοῦ Johannes Schwanke και ἔχει ὡς θέμα τῆς τῆς σχέσης θεολογίας και λογοτεχνίας, ὅπως αὐτὴ ἀποτυπώνεται σὲ τρία ποιήματα τοῦ Rainer Maria Rilke («“Wir steigen in die wiegenden Gerüste” - Rilkes Theologie am Rande des Christentums»). Μέσα ἀπὸ τὰ τρία παραδείγματα ὑπογραμμίζει πὼς ἡ συστηματικὴ θεολογία μπορεῖ νὰ ἐμπλουτισθεῖ ἀπὸ τὴν ποιητικὴ ἐλευθερία και τὶς λογοτεχνικὲς δυνατότητες τῆς ποιητικῆς δημιουργίας. Στὴν τελευταία μελέτη τοῦ τρέχοντος τεύχους ὁ Paul Silas Peterson παρουσιάζει τὸ φιλοσοφικὸ ἔργο τοῦ Friedrich Hermann, *Metaphysics: Attempts at Ultimate Questions* και τὴ σπουδαιότητά του γιὰ τὴ συστηματικὴ και τὴν ποιμαντικὴ θεολογία («Friedrich Hermanns Metaphysics»).

Αἰκατερίνη Τσαλαμπούνη, Λέκτορας Κ.Δ.,
Τμῆμα Ποιμαντικῆς και Κοινωνικῆς Θεολογίας, Α.Π.Θ.

Σύναξη (τεύχος 129, Ἰανουάριος-Μάρτιος 2014)

Τὸ τρέχον τεύχος τοῦ περιοδικοῦ φιλοξενεῖ κείμενα ποικίλου ἐνδιαφέροντος. Στὸ πρῶτο ἄρθρο μὲ τίτλο «Χριστιανοὶ και πολιτικὴ ἐξουσία» ὁ Ρομάνο Πέννα ἐξετάζει τὴ σχέση τοῦ Χριστιανισμοῦ μὲ τὴν πολιτικὴ ὑπὸ τὸ φῶς, ἰδίως τῶν καινοδιαθηκικῶν κειμένων (ὁ ἱστορικὸς Ἰησοῦς και ἡ ἐποχὴ του, ἡ πολιτικὴ σκέψη τοῦ ἀπ. Παύλου κ.ἄ.). Στὸ κείμενο που ἀκολουθεῖ ὑπὸ τὸν τίτλο «Ὁ πάσχων Θε-

ός, ὁ σύντροφος Θεός», ὁ Θανάσης Ν. Παπαθανασίου, μὲ ἀφετηρία μαρτυρίες ἀπὸ τὰ τραγικά γεγονότα τοῦ Ἰουλοβίτις, ἐπιχειρεῖ νὰ ἀναδείξει στὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ τὴν πραγματικότητα ἑνὸς Θεοῦ ποὺ συμπάσχει μαζί μὲ τὰ θύματα τῆς ἱστορίας.

Ὁ Γεώργιος Μαντζαρίδης στὸ μελέτημά του «Ὁ τόκος κατὰ τοὺς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας» διερευνᾷ τὴν ἐκκλησιαστικὴ στάση ἀπέναντι στὸν τοκισμό, ὅπως ἀποτυπώνεται σὲ κείμενα Πατέρων (Μ. Βασίλειος, Γρηγόριος Νύσσης κ.ά.) καὶ κανόνων τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ Παντελῆς Καλαϊτζίδης στὸ μελέτημά του «Εὐαγγελικὸ ἦθος καὶ πολιτικὸς χρέους στὴ μετα-χριστιανικὴ Εὐρώπη» ἀποπειροῦται, μεταξὺ ἄλλων, νὰ ὑπενθυμίσει ὀρισμένες θεμελιώδεις διδασχὲς τοῦ Εὐαγγελίου γιὰ τὰ κοινωνικὰ προβλήματα καὶ εἰδικὰ γιὰ τὸ ζήτημα τοῦ χρέους, διερευνώντας κατὰ πόσο στὴν πορεία τῆς ἱστορίας τὸ κοινωνικὸ ἦθος τοῦ εὐαγγελίου μπόρεσε νὰ μετασχηματιστῆ σὲ πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ πραγματικότητα. Στὸ κείμενο ποὺ ἀκολουθεῖ μὲ τίτλο «Ἐῶσε τρόπο στὴν ὀργή: Οἱ ἀρετὲς τοῦ θυμοῦ κατὰ τὸν ἅγιο Μάξιμο Ὁμολογητὴ» ὁ Διονύσιος Σκλήρης διασυνδέει μὲ ἕναν ἰδιαίτερα δημιουργικὸ τρόπο τὸν θυμὸ μὲ τὴν ἀγάπη, ἀναζητώντας τὸν δέοντα τρόπο διατύπωσης τοῦ συσσωρευμένου θυμοῦ τοῦ ἀνθρώπου στὴ σύγχρονη ἐποχὴ.

Ἡ Ἄννα-Μαρία Παπαδάκη στὸ ἄρθρο της «Ἀὐτὸς ποὺ ἔπρεπε νὰ πεθάνει». Ἡ συνάντηση μὲ τὸν Χριστὸ σὲ δύο ἔργα τῆς σύγχρονης λογοτεχνίας» ἐξετάζει τὸν τρόπο ποὺ ἀποτυπώνεται τὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ σὲ δύο κλασικὰ ἔργα τῆς σύγχρονης λογοτεχνίας (Ν. Καζαντζάκη, *Ὁ Χριστὸς ξανασταυρώνεται*, J. L. Borges, *Τὸ Κατὰ Μάρκον Εὐαγγέλιον*). Ὁ π. Ἰωάννης Χρυσσαυγῆς στὸ μελέτημά του «Ἡ ἐπιστασία ὡς μέριμνα τῆς Δημιουργίας» ἐπιχειρεῖ νὰ ἀναδείξει τὴν πνευματικὴ διάσταση τῶν ὄρων «οἰκονομία» καὶ «ἐπιστασία» καὶ τὸ εἶδος τῆς σχέσης τους πρὸς τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν Δημιουργία. Τὸ τεῦχος ὀλοκληρώνεται μὲ σύντομα παρεμβατικὰ κείμενα, τῶν Ἰωνίου Φίκου («Ἁγιογραφία ἢ βυζαντινὴ ζωγραφικὴ»), Δημήτρη Καραγιάννη («Ἡ ἀπατηλὴ λάμψη τοῦ μαγικοῦ»), Ἰωσήφ Ροπλίδη («Ἡ ἐλπίς ἡμῶν ἐπὶ Κύριον...»), Τάσου Μερκούρη («Ἐπὶ ταύτης τῆς Ἁγίας Τραπέζης. Σύμβολα ἢ πραγματικότητες») καὶ τὶς καθιερωμένες στήλες γιὰ τὸν διάλογο μὲ τοὺς ἀναγνώστες καὶ τὴ βιβλιοπαρουσίαση.

The Ecumenical Review (τόμος 65, τεῦχος 3, Ὀκτώβριος, 2013)

Τὸ τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ εἶναι ἀφιερωμένο σὲ μία πρώτη θεολογικὴ ἀποτίμηση ἀπὸ διάφορες ὀπτικὲς γωνίες τῆς σημασίας τοῦ κειμένου *The Church: Towards a Common Vision*, τὸ ὁποῖο ἐκδόθηκε τὸ 2013, σχεδὸν εἴκοσι χρόνια μετὰ τὸ περίφημο *Baptism, Eucharist and Ministry* (BEM, 1982). Ἡ Mary Tanner (Ἐκκλησία τῆς Ἀγγλίας) στὸ κείμενό της «From Ground Breaking to Breaking New Ground» ἀναδεικνύει μεταξὺ ἄλλων τὴν σημασία ποὺ τὸ κείμενο αὐτὸ ἔχει, στὸ βαθμὸ ποὺ ἀναδεικνύει τὸν ρόλο τῆς Ἐκκλησίας σὲ ζητήματα δικαιοσύνης, οἰκολογικῆς εἰρήνης, ἐνῶ παράλληλα ὑπογραμμίζει τὴν σημασία τῆς ἐξουσίας ὡς διακονίας, ὅπως κατανοεῖται στὸ κείμενο αὐτό. Ὁ William Henn (Ποντιφικὸ Συμ-

βούλιο για την προώθηση της χριστιανικής ενότητας) στο άρθρο του «Catholics, Ecclesiology and the Ecumenical journey» θεωρεί ότι το κείμενο αυτό προσφέρει μία μοναδική ευκαιρία για να συνειδητοποιηθεί μεταξύ άλλων και να εκτιμηθεί εκ νέου η εκκλησιολογική διαίρεση ανάμεσα στην Ρωμαιοκαθολική και Ὁρθόδοξη θεώρηση της Ἐκκλησίας ὡς μυστηρίου και της προτεσταντικής κατανόσής της ὡς κοινότητας πού ἀπορρέει ἀπὸ τὸ κήρυγμα τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ.

Ὁ P. J. R. Rajkumar (Ἐκκλησία Νοτίου Ἰνδίας) στὸ ἀρθρο τοῦ «A Prophetic, Polysemic and Proleptic Prompt» ἀσχολεῖται μὲ πτυχὲς τοῦ κειμένου πού φέρουν στὴν ἐπιφάνεια τὴν προφητική, προληπτική κ.λπ. διάσταση τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ Natlalia Vasilievich (Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία τῆς Λευκορωσίας) στὸ κείμενο πού ἀκολουθεῖ μὲ τίτλο «Already but not yet» θέτει τὸ κρίσιμο ἐρώτημα γιὰ τὴν πρακτικὴ σημασία τοῦ κειμένου αὐτοῦ, ἢ μὲ ἄλλα λόγια «γιατί οἱ Ὁρθόδοξοι ἱεράρχες, θεολόγοι καὶ πιστοὶ θὰ πρέπει νὰ ἐνδιαφεροῦν γιὰ τὸ συγκεκριμένο κείμενο». Ἡ Minna Hietamaki (Εὐαγγελικὴ Λουθηρανικὴ Ἐκκλησία τῆς Φιλανδίας) στὸ ἀρθρο τῆς «Walking together in a House of Mirrors» ἀναδεικνύει τὸν χαρακτῆρα τοῦ κειμένου ὡς ἓνα πολυεπίπεδο ψηφιδωτὸ πού προσφέρει στὸν ἀναγνώστη ἐπιμέρους εἰκόνας τῆς ταυτότητας τῆς Ἐκκλησίας. Στὸ κείμενο πού ἀκολουθεῖ μὲ τίτλο «The Church and the Church. Fragile Gifts», ὁ Arne Fritzson (Ἐκκλησία τῆς Σουηδίας) ὑπογραμμίζει τὴν ἐκκλησιολογικὴ σημασία τοῦ κειμένου καὶ τὴν κεντρικὴ σημασία τοῦ ἐρωτήματος γιὰ τὴν ταυτότητα τῆς Ἐκκλησίας, καθὼς ἐπίσης καὶ τῆς στενῆς ἀλληλεξάρτησής του μὲ τὸν καθορισμὸ τῆς ἴδιας τῆς (χριστιανικῆς) ταυτότητάς μας.

Ὁ Hans-Georg Link στὸ ἀρθρο του «The Lima Process. After Thirty Years» ἐπιχειρεῖ νὰ δείξει τὴ διαχρονικὴ σπουδαιότητα τοῦ ἱστορικοῦ αὐτοῦ κειμένου μέχρι καὶ σήμερα. Ἡ Minna Hietamaki στὸ κείμενό της «Finding Warmth in the Ecumenical Winter. A Nordic Viewpoint» ἐξετάζει ζητήματα οἰκουμενικῆς μεθόδολογίας μὲ βάση τὸ κείμενο τῆς Λίμα στὴν προοπτικὴ τῆς ἐκκλησιολογίας. Στὴ συνέχεια ἀκολουθοῦν τὰ κείμενα τῶν Bruce Myers «Keeping Warm. Reception in the Ecumenical Winter» καὶ John Gibaut «Building up the Body of Christ. Reflections on Ecclesiology and Ethics in the Dialogue of Faith and Order». Τὸ τεῦχος ὁλοκληρώνεται μὲ σημαντικὲς βιβλιοπαρουσιάσεις.

The Ecumenical Review (τόμος 65, τεῦχος 4, Δεκέμβριος, 2013)

Τὸ τελευταῖο τεῦχος τοῦ 2013 εἶναι ἀφιερωμένο στὴν 10ῃ Γενικὴ Συνδιάσκεψη τοῦ Π.Σ.Ε. στὸ Μπουσάν τῆς Κορέας ἀπὸ 30 Ὀκτωβρίου μέχρι 8 Νοεμβρίου 2013. Μετὰ τὸ Ἀνακοινωθὲν τῆς Συνδιάσκεψης παρουσιάζονται οἱ Public Issues Statements, οἱ ὁποῖες υἱοθετήθηκαν κατὰ τὴ διάρκεια τῆς Συνδιάσκεψης καὶ ἀφοροῦσαν σὲ διάφορα ζητήματα, ὅπως στὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα τῶν πολιτῶν χωρὶς ἰθαγένεια, τὴ δίκαιη εἰρήνη κ.λπ. Στὴ συνέχεια παρατίθεται ἡ Ἀναφορὰ τοῦ Συντονιστῆ τῆς 10ῆς Συνδιάσκεψης τοῦ Π.Σ.Ε. Walter Altmann, ὁ ὁποῖος ἐπιχειρεῖ μία ἱστορικὴ ἐπισκόπηση τῶν κατακτήσεων καὶ τῶν ἐκκρεμοτήτων τῆς

Οἰκουμενικῆς Κίνησης ἀπὸ τὸ Porto Alegre μέχρι τὴν πρόσφατη Συνδιάσκεψη. Ἐπιπλέον ἀκολουθεῖ τὸ πλῆρες κείμενο τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Γενικοῦ Γραμματέα τοῦ Π.Σ.Ε. Olav Fykse Tveit, ὁ ὁποῖος, μεταξὺ ἄλλων, ἀναδεικνύει τὴν σπουδαιότητα, τὰ ἐπιτεύγματα καὶ τοὺς στόχους τοῦ πολὺπλευροῦ ἔργου τοῦ Π.Σ.Ε. γιὰ τὴν χριστιανικὴ ἑνότητα καὶ τὴν ἀντιμετώπιση τῶν προβλημάτων ποὺ ἀπασχολοῦν τοὺς χριστιανούς καὶ τὶς κατὰ τόπους Χριστιανικὲς Ἐκκλησίες. Τὸ τεῦχος συνεχίζεται μὲ διάφορα προσυνοδικὰ κείμενα ἀλλὰ καὶ ἀνακοινώσεις ποὺ παρουσιάστηκαν κατὰ τὴ διάρκεια τῶν ἐργασιῶν τῆς Συνδιάσκεψης, ποὺ ἀφοροῦν σὲ ἐπιμέρους πτυχὲς τῆς προβληματικῆς τῆς 10ης Γενικῆς Συνδιάσκεψης τοῦ Π.Σ.Ε.

Scottish Journal of Theology (τόμος 67, τεῦχος 2 (Μάιος, 2014)

Στὸ πρῶτο ἄρθρο τοῦ τρέχοντος τεύχους μὲ τίτλο «New Trends in Greek Orthodox Theology: challenges in the movements towards a genuine renewal and Christian unity» μέσα ἀπὸ μία ἱστορικὴ - συστηματικὴ μελέτη παρουσιάζει ἀρχικὰ τὰ βασικὰ ἀνανεωτικὰ ρεύματα τῆς ἑλληνόφωνης ὀρθόδοξης θεολογίας (ἰδιαίτερα τὴ λεγόμενη *θεολογία τοῦ '60* μὲ ἐκπροσώπους ὅπως ὁ Μητροπολίτης Περγάμου Ἰωάννης Ζηζιούλας, ὁ Χρῆστος Γιανναρᾶς κ.ἄ.), ἐνῶ στὴ συνέχεια περιγράφει μὲ συντομία τὶς κριτικὲς ποὺ αὐτὴ ἡ θεολογικὴ ἀναγέννηση δέχθηκε, ἐπισημαίνοντας στὸ τέλος τὴ νέα θεολογικὴ θεματολογία (ἡ σημασία τῆς Νεωτερικότητας, ἡ πολιτικὴ θεολογία κ.λπ.) ποὺ καθιερώθηκε ἀπὸ τὴ νεώτερη γενιά (τοῦ 2000).

Στὴ συνέχεια ὁ Gabriel Torretta μὲ τὸ ἄρθρο του «Our Lady reconsidered: John Knox and the Virgin Mary», ἐξετάζει τὴ θέση τοῦ προσώπου τῆς Θεοτόκου στὴ θεολογία τοῦ John Knox στὴ Σκωτία τοῦ 16ου αἰῶνα. Ὁ C. J. White στὸ μελέτημά του «Is it possible to discover the one intended meaning of the biblical authors?» ἐξετάζει μὲ τὴ βοήθεια τοῦ H.G. Gadamer, γιατί εἶναι ἀδύνατο νὰ ἀναζητηθεῖ μία καὶ μοναδική, μάλιστα ἀντικειμενικὰ ἀποδεκτὴ, ἑρμηνεία τῶν βιβλικῶν κειμένων. Ὁ Darren Summer στὸ μελέτημα ποὺ ἀκολουθεῖ μὲ τίτλο «Fallenness and *anhypostasis*: a way forward in the debate over Christ's humanity» ἀναζητᾷ τὸν κοινὸ τόπο μεταξὺ τῶν ἑρμηνευτῶν (λαμβάνοντας ὡς χαρακτηριστικὰ παραδείγματα τὸν Oliver Crisp καὶ Karl Barth) ποὺ διακρίνεται θετικὰ ἢ ἀρνητικὰ ἀπέναντι στὸν πρωτοκὸ ἢ ὄχι χαρακτηριστὴ τῆς ἀνθρώπινης φύσης τοῦ Χριστοῦ. Στὸ τελευταῖο ἄρθρο τοῦ τρέχοντος τεύχους μὲ τίτλο «Psalm 2:7 and the concept of *perichoresis*» ὁ Michael Straus ἐξετάζει τὸν πρωτο-τριαδολογικὸ χαρακτηριστὴ τοῦ σχετικοῦ ἀλμοῦ, σὲ σχέση μὲ τὴν περιχώρηση τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ, ὅπως διατυπώθηκε στοὺς δογματικούς ὅρους τῶν Συνόδων καὶ ἔτυχε σχετικῆς ἐπεξεργασίας ἀπὸ βυζαντινοὺς θεολόγους, ὅπως ὁ Ἰωάννης Δαμασκηνός. Τὸ τεῦχος ὁλοκληρώνεται μὲ σημαντικὲς βιβλιοπαρουσιάσεις πρόσφατων ἐκδόσεων.

Νικόλαος Ἀσπροῦλης

Δωδεκάνησος (τεῦχος 8/2012)

Ἡ *Δωδεκάνησος* ἀποτελεῖ τὸ ἐπίσημο δελτίο τῶν ἐν Δωδεκανήσῳ Ἐπαρχιῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ ἐκδίδεται ἀνά ἑξάμηνο ἀπὸ τὸ ἔτος 2009.

Στὸ παρὸν τεῦχος δημοσιεύονται τὰ πατριαρχικά μηνύματα γιὰ τὴν ἀρχὴ τῆς Ἰνδίκτου ὡς ἡμέρας προσευχῆς ὑπὲρ τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος καὶ γιὰ τὴν ἐορτὴ τῶν Χριστουγέννων. Ἀκολουθοῦν οἱ μελέτες τοῦ Μιχαὴλ Ἀσφενταγάκη, «Μία ἰδιόμορφη παράσταση τῆς Ἀνάστασης τοῦ Χριστοῦ στὸν Ναὸ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου στὸ Ἀσκληπιεῖο τῆς Ρόδου», τῆς Ἑλένης Παπαβασιλείου, «Ἡ χορηγία στὴ Ρόδο ἀπὸ τὸν 6ο ἕως τὸν 16ο αἰῶνα στὸν χώρο τῆς Γλυπτικῆς καὶ τῆς Ζωγραφικῆς», τοῦ Νικόλαου Μαστροχρήστου, «Ὁ Ναὸς τοῦ Ἁγίου Νικολάου στὰ Μαριτσά (1434/5)», τοῦ Κώστα Τσαλακούρη, «Σελίδες ἱστορίας», τοῦ Κύριλλου Κογεράκη, «Ἀκολουθία τοῦ ἁγίου ἐνδόξου Προφήτου Ἀμώς», τοῦ Μηνᾶ Ἀλεξιάδη, «Εὐφημισμὸς Μητροπολίτου Κῶου καὶ Νισύρου Ναθαναήλ» καὶ τοῦ Βασιλείου Χατζηβασιλείου, «Ὁ θρησκευτικὸς βίος τῶν Κῶων. Ἡ Κῶς Ἐπισκοπὴ, Ἀρχιεπισκοπὴ καὶ Μητρόπολις διὰ μέσου τῶν αἰώνων». Ἀκολουθεῖ ἡ στήλη «Βιβλιοπαρουσιάσεις» μὲ θέματα τοπικῆς ἱστορίας καὶ λαογραφίας τῆς Δωδεκανήσου.

Σταῦρος Γιαγκάζογλου